

MILKA UMBERGERJEVA:

Ženska vzgoja.

Naša doba odpira ženstvu pot v bolj-
šo, vrednejšo bodočnost. Vsa znamenja,
ki nam jih prinaša vsak dan, glasno in od-
ločno oznanjajo prihajajočo bodočnost
ženstva, kakor nebroj znamenj oznanja
prihod pomladi, ko še zima v svoji oblasti
z ledeno roko oklepa prirodo.

Res, v zimi smo še tu pri nas, in le
malo je onih izvoljenih, ki so šle pogumno
pred vsemi drugimi svojo pot v jasni, topli
luči resničnosti in lepote, ostavivši svoje
čakajoče, šibke sestre v mrazu in temi.
Le v nejasnih obrisih se čakajočemu žen-
skemu svetu prikazuje v sedanosti zaže-
ljena pomlad. Koliko jih je, ki niti ne slutijo
njene prihoda!

Oglejmo si ta ženski svet! Žalosten je
pogled na ta zaostali del človeštva. To so
razmere, ki bijejo v obraz kulturi 20. veka.
Nezadovoljnost, nesreča je tu doma. Ta-
vanje in beganje za fantomi, za lažisrečo
je pač skoro špecično ženski šport.
Plitvost, praznosta zaradi pomanjkanja
pravega smisla za življenje, za vse njegove
vrednote in lepote tira večino ženstva za
površnimi užitki brez treznih, resnih
smotrov — za ljubeznijo, za zakonom za
vsako ceno, brez pravega pojmovanja
svojih človeških dolžnosti in pravic. Da
tako brezmišelnost življenje ne prinaša za-
doščanja, je naravna posledica. Prej ali
slej pride streženje tudi pri ženski, ako
ji ni v brezmejni plitvosti in omejenosti
prihranjeno vsako globlje spoznanje.

Vloga resne, trezne, inteligentne žene
pa v današnji dobi tudi ni zavidana
vredna. Povsod se v obstoječih razmerah
stavi sto zaprek svobodnemu, zdravemu,
polnemu razvoju ženske individualnosti.

Najsi tudi narašča klic po enakoprav-
nosti žene, naj se odpirajo ženstvu vsa
javna mesta, boljše službe, kot so one učitel-
jic in nižjih uradnic, naj so tudi poedine
zastopnice dosegle in uresničile v svojem
življenju ideal žene preko vsakdanjih
razmer z jekleno voljo in izrednimi zmō-
žnostmi, so to bile izjeme.

Ves ostali ženski svet pa trpi v oko-
vih zastarelih razmer zavedno ali neza-
vedno. Vse koncesije in pravice, ki jih bo
doseglo ženstvo, bodo ostale več ali manj
formalnega pomena, dokler se ne vzgoji
generacija, da se s splošno izobrazbo žen-
skega kakor moškega sveta v najširših
plasteh vkorenini pravilno spoznanje prav-
ic in dolžnosti, ki jih ima vsak človek —
bodiš mož ali žena — kot individui do sebe
in do človeštva.

Po vsem svojem bitju in bistvu ima
žena v mnogem oziru brezdvomno druge
pravice in dolžnosti kakor mož. Teh ob-
čečloveških pravic in dolžnosti se mora
ženstvo jasno zavedati in jih tudi ude-
jstvovati. Kakor jih moškemu svetu kratiti
nihče nima pravice, jih tudi nam ne bo
nihče jemal, kadar se bo vse ženstvo v
jasnem umevanju in zdravem smislu za-
vedalo svoje naloge.

Slavna naloga žene je materinstvo,
kar se vobče poudarja. Preprosta, po
svoji naravi neizprijažna žena vsaj instink-
tivno zasleduje ta smoter. Samo v to ni
treba bogve kako globokega zavedanja
ali posebne vzgoje in izobrazbe. Vendar
za človeka to ne zadostuje!

Poglejmo moža! Ali ni tudi njegov
prvotni glavni namen očetovstvo? — Le
da se je mož tega od nekdaj vse globlje
zavedal kot žena in z zdravimi silami
stremil in delal, da je dosegel v življenju
vse drugo, ugodnejše stališče od žene, ki
njemu in njegovim družini zagotavlja pri-
meren obstanek. Kdo bi trdil, da so moža,
vobče služba, kupčija in vse njegovo de-
lovanje glavni namen! — Ali ni ljubezen
do žene, do otrok resnemu možu glavno,
ki daje vsemu njegovemu življenju lepoto
in vzpodbudo, da se mu izplača delovati
in se boriti? Res je, da je v življenjski
borbi marsikdo otopel, da mu je zatemnel
resnični ideal življenja. Vključ temu ideal
stoj!

Žena pa je nekako podzavedno, v ne-
asni slutnji sledila svoji nalogi, ostala je
v življenjski borbi pasivna, naslanjajoč se
na moža, prejemajoč in pričakujoč od
njega vse. Ker si ni ustvarjala življenja
sama, temveč ga ji je ustvarjal mož, zato
je ni razvila žena do one samostojnosti,
neodvisnosti in svobode kakor mož.

Res je, da dolžnosti materinstva —
lasti v gotovi dobi — vežejo ženo mnogo
bolj kot moža, vendar ne izčrpa svojih sil
njo, da bi bila nesposobna za vsako sa-
mostojno delovanje in nezmožna za vsak
voj. Nasprotno imamo dokazov dovolj, da
je se baš samostojne matere, ki so ostale
brez moške opore, prav uspešno udejstvo-
vale v življenju.

Za tako samostojnost in neodvisnost
ni bilo predvsem treba vzgojiti vsako
eno, da ne bo več svoje življenjske zadače
delala v tem, da se zateče čimprej v
varno zavetje zakona, brezskrbno iz-

ročajoč svojo usodo v roke možu, ki ga
često kaj malo pozna, lahkomišelnostno žrtvu-
je samo sebe, vso svojo osebnost, svojo
svobodo, da izgine kakor potok v reki. Za
to ceno doseže sicer komodno, a ne koo-
ve kako zaslužno mesto, doseže čast
gospe, ki ji čestita in se ji klanja ves svet
— moški kakor ženski — pred njenimi ne-
omoznimi sestrami, ki so prevzele vso
pezo življenja na lastne rame, ki si s tež-
kim bojem priborijo vsako ped pravice v
dobi, ki si je nadeja ime »demokracija«.

Ni čudo, da vse drevi za zakonom, ki
reši ženo vseh skrbi, da so ženstvu vobče
vsi drugi poklici le za silo, začasno pribe-
žališče, zaradi česar tudi žene ne dose-
žejo v drugih poklicih svojih moških kole-
gov, ki se posvetijo svojem poklicu z
vneto, za vse življenje. — Zakon je tudi
edini legitimni izhod v dosego materin-
stva. Kaj naj bo z onimi ženami, ki osta-
jajo glasom statistike brez para?! — Kao
si naj lasti pravico, obsoditi jih v nena-
ravno usodo, odrekati jim bistvo vsebine
življenja?! —

To je ledenomrzli objem zime, ki ga
še ni otajal topli dih pomladi, da nam
vzklije novo, zdravo življenje v vsej lepoti
prirode.

Treba je predvsem vzgojiti ženo, da
se ji zbudi ponos, zavest lastne cene in
dasi po svojem bistvu posebne, toda polne
veljave z možem, da se družita oba dela
kot enakovredna faktorja, da v medseboj-
nem spoštovanju in ljubezni prevzameta
skupno odgovornost v življenju brez pod-
rejanja ali izkoriščanja enega dela. To bo
pa le možno tedaj, če bo žena v resnici
moralno in materialno neodvisna od moža,
povsem samostojen človek. V to je treba
vzgojati ženstvo že od zgodnje mladosti,
da se mu zbujajo zanimanje za vse življenje,
zlasti za one strani, kjer doseže žena naj-
več uspeha in zadoščanja. Oziraje se na
žensko naravo in na razmere, v katerih
živi, naj se navaja žensko mladino na sa-
mostojno delo.

Kdor je imel priliko primerjati žensko
in moško šolsko mladino, je gotovo opazil
vobče pri dečkih več intenzivnosti v miš-
ljenju in več samostojne sodbe, medtem
ko večina deklic prekaša dečke v agil-
nosti in lahkoti v prisvajanju in izvajanju
raznih spretnosti. S tem seveda ni rečeno,
da bi se s tako strogo opredeljitvijo odre-
kala vsem ženskam samostojnost in in-
tenzivnost mišljenja ali moškimi vsaka
spretnost. Vendar bi se le z upoštevanjem
individualne nadarjenosti odločala smer
vzgoji in izobrazbi. V gotovih panogah
pač ženstvo ne bo delalo nikdar resne
konkurence moškemu svetu, obratno pa
ostane polje neomejenemu ženskemu de-
lovanju. (Konec prih.)

Vprašanje.

V predarek in osnovo debate.

Ljubljanski dnevnik so prinesli krat-
ko notico, da se je na ljubljanski realki
med veronaukom ustrelil petošolec S.
Ustrelil se je pod srce, pogledal je na so-
učence in se je onesvestil. Vprašali so ga,
če želi duhovnika; on je odgovoril: Ne!
Od svojih tovarišev se je prijateljsko po-
slovil. Prepeljali so ga v bolnico itd. Na
videz torej v današnjem velikem času
brezpomenben dogodek, ki se mi pa zdi
jako važen za nas, ker nas opozarja na
vprašanje, ki ga je treba čimprej teme-
ljitno rešiti.

Ko so se v osemdesetih letih začeli
množiti dijaški samoumori na čeških sred-
njih šolah, je prof. Masaryk z njemu last-
no temeljitostjo in vestnostjo začel pre-
iskovati vzroke teh dogodkov in je napi-
sal o tem knjigo »Samoumori«, ki je vzbudi-
la splošno pozornost in je globoko po-
svetila v duševno stanje takratne mla-
dine. Žal, da nimam pri sebi te knjige, da
bi mogel podati iz nje nekaj odstavkov.
Knjiga je zbudila tudi med Nemci splošno
zanimanje, ker je s statistiko dokazala
grozno propast, ki preti mladini, ako je
pravočasno ne rešimo. Zanimivo je, da je
Masaryk razkril kot vzrok teh samoumo-
rov — verski indiferentizem. Povedal je
tudi, da izhaja ta indiferentizem iz šolske-
ga pouka o veri, oziroma iz veronauka.
Kateheti so proti temu seveda ugovarjali,
zato je nastal hud spor, ki je znan iz Ma-
sarykove knjige »Zrcalo katehetov«, ki
je izšlo tudi nemško (Katechetenspiegel).
Prišlo je do procesa, ki je podal priliko,
da se je mnogo govorilo o katehetih in
veronauku. Razmere se vključ temu niso
izpremenile, in če je poslej češka mladina
bila bolj zdrava in je dijaški samoumor
bil le redka izjema, je to edino zaslug
one zdrave profesorske generacije, ki je
izšla iz šole prof. Masaryka in je znala
dati mladini novih velikih idealov in s tem
ljubezen do življenja. Ko pa je zasijala
svoboda, je češka nar. skupščina odstra-
nila iz šole veronauk kot obvezen pred-
met in je prepustila versko vzgojo mla-

dine staršem in cerkvi. Isto se je zgodilo
v Nemški Avstriji, tako da je jugoslovans-
ki del države edini, ki v tem oziru ni
napravil nobenih izprememb. Čulo se je
celo, da je neki gospod »od zgoraj« re-
kel, da v tem oziru sploh ne bo nikakih
izprememb, nasprotno da se bo »verska«
vzgoja še poostrela. Mogoče. Vprašanje
pa je, če bo imela vera, oziroma cerkev
od tega kak dobiček, če bo naša mladina
potem bolj verna, nego je bila doslej. Jaz
o tem dvomim in slučaj S. me sila, da o
tem izpregovorim.

Poznal sem tega živahnega, nadar-
jenega dečka in sem imel priliko govoriti
z njim. Poudarjal je rad, da ne veruje ni-
česar. Šolska maša mu je bila zoperna,
zato jo je večkrat izpustil. Ko so ga kli-
cali na odgovor, je jasno in odločno iz-
javil, da ni bil pri maši, ker ne veruje. Kaj
storiti? Maša je zapovedana, ki se je
mora vsak udeležiti. Večina se je tudi
udeleži zato, ker mora. Vrednost take
božje službe je — vprašanje. Toda disci-
plina! Zakon je tu: katehet mora, ravnatelj
mora, profesor mora, študent mora.
To je versko-nravna vzgoja. Izkušal sem
govoriti z njim prijateljsko: opozarjal sem
ga na Tolstega, oziroma ono kristijan-
stvo, ki nam najlepše kaže pravo pot
med brezverstvom in cerkvijo. Upal sem,
da bo počasi sam našel pot iz onega in-
diferentizma, ki se pojavlja pri mladih
ljudih kot posledica — veronauka. Toda
zdi se, da se je hotel žrtvovati za to, da
se to vprašanje reši. Njegovo dejanje je
bilo premišljeno in je imelo svoj namen.
Vprašanje je, če ga bodo naši vzgojitelji
prav razumeli. Ali bo ta žrtev mladega
življenja v njih zbudila vest, da se konč-
no odstrani oni verski pritisk v srednjih
šolah, ki ni v korist niti veri niti mladini?

Ko sem čital ono žalostno vest, ki
me je pretresla globoko v srce, je rekla
neka dama: »Ali se vam ne zdi čudno:
v prvih časih kristijanstva so najali ljudje
življenje za to vero — zdaj pa se ubijajo
sami, da se rešijo iz nje!« Jaz sam sem
nekaj časa premišljal ta stavek in sem
iskal odgovora na vprašanje. Kje je
vzrok? Ali ni bil boj prvega krščanstva
boj za svobodo vesti in ver-
skega prepričanja? Zato so da-
jali prvi kristijani življenje za to, da so
mogli svobodno verjeti. Državna vera jim
ni zadostovala, iskali so višjih svetov.
Tudi pogumnosti ni zadostovala več, za o
so iskali rešitve eni v epikurejstvu, drugi
v filozofiji. In sedaj? Ali nismo zmōžni
priznati svobode verskega prepričanja
onim, ki ne verujejo v vsako dogmo in
bodo verjeli tem manj, čim bolj jih bono
k temu silili? Mogoče bo kdo rekel, da
je nepotrebno razburjati se zaradi enega
studenta: bil je najbrže zapeljan po slabih
knjigah itd. To bi bilo popolnoma napač-
no. Prepričanje tega mladega človeka je
bila naravna posledica šolskega verona-
uka. Ni mogel prenesti dokazov o stva-
reh, ki po njegovem mnenju dokazov ne
potrebujejo. Ves pouk bi bil — tu brez
uspeha, vsako nasilje bi rodilo le še večji
odpor. Potreboval je miru, da bi sam v
sebi zopet našel Boga. Prisiljenost je bu-
dila nestrpnost in razdraženost. Ko bi ga
bili pustili v miru, bi ne bil raste v njem
odpor, ki ga je gnal do obupa. Toda rekli
bodete: Ako se popusti enemu — potem
bodo hoteli vsi isto svobodo. In v tem je
ravno to, kar zahteva moderna šola: ver-
ski pouk bodi stvar staršev in cerkve.
Po avstr. drž. zakonu je imel človek od
14. leta pravico, da sam svobodno odlo-
čuje o svoji veri. V šoli pa je moral isti
avstr. državljan priznavati vero svojega
rojstva. Veronauk je bil predmet, in uče-
nec mora biti izprašan iz vseh predme-
tov. In ta »predmet« je pogosto uničil to,
kar je za življenje važnejše, nego »pred-
met« — in to je vera!

Stara avstr. šola je imela vzgajati
»podanike«, ljudi, ki niso mislili samo-
stojno, ampak so se pred vsem — poko-
rili. Profesor je bil bolj feldvebel nego
vzgojitelj — ako je imel še policijske ta-
lente, se mu je to prištelo v dobro — in
katehet je bil skoraj inkvizitor. (Izjemam
čast!) Danes pa smo v svobodni državi
in želimo svobodnih državljanov, pred-
vsem pa silnih, samostojnih individualno-
sti. Šola ni poklicana, da ubija mlade sile,
ampak da jih vzgaja. Dočim se drugi
predmeti ne dotikajo dijakovega prepri-
čanja, se ravno pri veronauku pojavljajo
prvi dvomi in samostojni nazor, ki so v
nesoglasju s »predmetom«. Kaj storiti?
Katehet mora izpolniti svojo dolžnost —
a nasilje rodi odpor. Tako se vzgaja brez-
verstvo med mladino, verski indiferentiz-
em in sovraštvo proti veri. Nešteti, ki
so prešli gimnazijo ali realko, bi nam po-
trdili ta stavek. Kaj torej storiti? Ali ni
množ častnejše za cerkev in kristian-
tstvo za mladino — da se uveljavi — ver-
ska svoboda? Z nasiljem se ne da nič
doseči. Treba je, da tudi na mladino gleda-
mo drugače, nego smo gledali prej. Saj

pravimo, da je to naš zaklad, naša bo-
dočnost. Zato ne ubijajmo z nasiljem mla-
dih duš — ampak izkušajmo jim pokazati
pot resnice in življenja. Ena žrtev je pad-
la — vzroka dovolj, da malo pomislimo
ob nji.

Tega članka naj nihče ne
smatra kot začetek kakega
»kulturnega boja«, pisan je z naj-
boljšim namenom, da se tudi naše višje
šolske oblasti lote vprašanja, ki so ga re-
šili drugod v smislu verske svobode. Pi-
san je z globokim prepričanjem, da seda-
nji način takozvane »versko-nravne«
vzgoje ni pravi, da veronauk kot »pred-
met« odbija mladino od vere in da so
prisiljeni verski obredi (šolske maše i.
dr.) ravno zato, ker so prisiljene, brez
nравne vrednosti, ki jo bodo imele šele
potem, ko bo mladina svobodno zahajala
k njim.

Pripravljeni smo dati svo-
bodno besedo vsakemu mne-
nju glede tega važnega vpra-
šanja. Ne gre le za srečo naše
mladine, gre tudi za ugled in
veljavo cerkve!

J. LEVEC:

O ureditvi pouka srbohrvat- skega jezika na ljudskih šolah.

Marsikdo med učiteljstvom se morda
vznemirja ob misli, da utegnejo šolske
oblasti predpisati obligatni pouk srbohr-
vaščine, četudi le v višjih razredih, ker ga
obhaja bojazen, da vključ posečanju srbo-
hrvatskega tečaja temu pouku ne bo po-
polnoma kos. Menim, da podobne odredbe,
splošno veljavne za vse šole, dotlej ni pri-
čakovati, dokler nimamo za to usposoblje-
nega učiteljstva in, kar je glavno, dokler
pogrešamo za ta pouk potrebnih
učil. Zakaj nikakor ne zadošča, da se krat-
komalo predpiše in uvede kak srbski buk-
var ali kaka hrvatska čitanka v naše šole,
torej knjige, ki so namenjene le izključno
srbskim in hrvatskim šolam. Na podlagi
takih knjig bi mogel z uspehom poučevati
le učitelj, ki srbsčino ali hrvaščino popol-
noma obvlada; takih pa v doglednem času
med slovenskim učiteljstvom ne bo dobili.

Po mojem mnenju naj bi bil ta pouk
tako urejen, da bi ne prizadeval ne učitelj-
stvu, ne učencem posebnih težav in da bi
učitelj in učenec vzporedno napredovala v
v tem predmetu. Stvar si mislim urejeno
slededeče:

1. Priredi naj se za slovenske šole po-
seben cirilski bukvar ali abecednik, ki naj
niti ne bo toliko obsežen kakor navadni
abecednik, ker bo služil le vaji v branju
in pisanju brez kakega stranskega (n. pr.
etičnega) namena. Bukvar pa imej a)
vsako besedo akcentuirano; b) pridejan
slovarček ali tolmač, v katerem je vsaka
manj znana beseda ali oblika pojasnjena.

2. Srbsko-hrvatska čitanka I. del. Tudi
ta imej vsako besedo akcentuirano, zadaj
pa tolmač manj umljivih besed in oblik.
Poleg beril obsegaj čitanka tudi jezikovne
vaje z ozirom na posebnosti v oblikoslovlju
obeh jezikov in na svojstvenosti v fraze-
ologiji in srbsko-hrvatskem jeziku, pa brez
kake sistematične slovnice. S posebnimi
vajami bi bilo pojasniti tudi razliko med
fonetično hrvatsko-srbsko in historično
slovensko pisavo, ker ta razlika začetnika
najbolj moti. Umestni bi bili tudi kratki
sestavki iz nazornega nauka, ki bi obse-
gali različne poklice, predmete iz prirode,
obrti in javnega življenja, da si mladina
pridobi najpotrebnejših vsakdanjih besed
in izrazov.

3. Srbskohrvatska čitanka II. del.
Tudi ta naj bo glede akcenta in tolmača
podobno opremljena kakor I. del. Poleg
zornih literarnih sestavkov v vezani in
nevezani besedi vsebuje zlasti opis Jugosla-
vije v zemljepisnem, historičnem, narodo-
pisnem, gospodarskem in političnem oziru.

Kot vzorce za prireditve teh knjig bi
utegnili služiti rusko delo M. Voljnjerja
»Russkaja Rječ. Učebnoe rukovodstvo,
primjencnoe k obučanju ruskomu jazy-
ku v tjech školah, v kojih djeti pri postu-
peni ne umejut govorit po russki« Knjiga
je izšla v treh zvezkih. »Vypusk pervyj«
je abecednik. »Vypusk vtoroj« ima v pr-
vem razpredelku nazorni nauk, pojasnjen
s slikami. Po vsakem paragrafu pride
kratka jezikovna vaja. Drugi razpredelk
obsega krajše berilne sestavke, basni, po-
vesti itd. »Vypusk tretij« je prirejen kot
berilo za višjo stopnjo. Kakor oba prva
zvezka je tudi ta bogato opremljen s sli-
kami, in sicer tukaj iz ruskega življenja,
pokraj in podobami znamenitih Rusov
(seveda ruskemu režimu primerno, s po-
dobami carjev in generalov). Besedam v
vseh treh zvezkih je akcent označen.

K tej knjigi, ki je namenjena »inorod-
cam,« torej Nerusom, pa je izšlo še nekaj
dopolnil, ki imajo služiti kot navodilo za
uporabo in v pojasnilo teksta. Zlasti
omenjam: 1. Ruskovodjaščija zamjetki

(navodilne pripombe) o prepodavanju ruskoga jezika inorodcem po vsjem trem vypuskah »Russkoj Rječi.«

2. Tolkovatelj (tolmač) teh slov. fraz, oborotov (govornik izpremen), kotorye vstrječajutsjavo 2. — m i 3. — m vypuskah »Russkoj Rječi.« »Tolkovatelj« izrečno namenjen kot pripomoček »učaščih i učaščihja,« torej učitelju in učencu in ima pojasnila razporejena po berilnih kosih v učni knjigi, tako da se potrebna razlaga vsak čas lahko poišče.

Tudi knjige za pouk srbohrvaščine naj bi bile na silni način in enako praktično urejene. Na podlagi tako sestavljenih knjig bi se lahko uvedel na višji, pa tudi že na sretnji stopnji splosno ta pouk. Zakaj s pomočjo pridejanega tolmaca, ki bi ne obsegal le posameznih besed in oblik, ampak bi tudi pojasnjeval cele rečenice, izraze in izreke, Slovincem manj umljive, nahajajočim se v citankah, se bo lahko vsak učitelj sproti pripravi na pouk, tudi oni, ki se dosejaj ni bavil s srbohrvaščino. Tretji del (citanka II. del, kakor nasvetovana pod 3), pa naj bi imel poleg jezikovnega smotra še namen, da mladino seznanja z jugoslovanskim narodom, njegovo zemljo in kulturo. Temu namenu bi pa zlasti primerne slike — kakor v ruskem delu — dobro služile.

Ko so učenci predelali I. ali celo II. del pod 2) in 3) nasvetovanih citank, bi jim brez pomisleka dali v roke hrvaške in srbske pripovedne knjige za samostojno čtivo. Pri izbori teh knjig bi bilo v prvi vrsti gledati na to, da bi bile v resnici zanimive, ki bi se mladini takoj prikupile, dalje da bi ne bile za prvi poskus preobširne in zato utrudljive in glede jezika, da bi bile lahko umljive, zatorej kolikor mogoče brez tujk, posebno italijanizmov in turcizmov; poslednjih mrgoli zlasti po srbskih knjigah. Če se bo učencu priljubila prva. druga knjiga, bo rad segel po sledečih in končno po vsaki srbski ali hrvaški knjigi, ki mu bo dostopna. Zatorej je od izbora začetnih knjig za samostojno čtivo zavisen ves končni smoter pouka, ki je po mojem mnenju ta, da se slovenska mladina ne le usposobi, temveč tudi pridobi za čitanje srbsko-hrvaških knjig in se na ta način seznanja s kulturo naših južnih bratov.

Iz svoje izkušnje vem, da imajo učenci višjih letnikov, in ti pridejo tukaj v prvi vrsti v poštev, naravnost pred sodke proti knjigam, ki so označene z marko »za mladino«. Zakaj mladina teh let si želi primerne hrane svoji živahni domišljiji in išče vzorov med odraslimi in ne med svojimi vrstniki ali celo otroki nižje starosti in je sploh romantično razpoložena; zato ji ugajajo povesti z napevimi in zapletenim dejanjem mnogo bolj nego opisi iz vsakdanjega otroškega življenja. Najbolj ji ugajajo knjige, ki niso pisane izključno za mladino, ampak bolj za ljudstvo, n. pr. Sreča v nesreči, Detelja, Hudo brezno, Jurij Kozjak, Križem sveta itd., in pa zbirke pravljic in pripovedk. Nad vse seveda so jim priljubljene takozvane »indijanarice«, ki so pa pri nas hvala bogu, še malo zastopane in jih je odklanjati s pedagoškega stališča. Vse to bi se moralo upoštevati pri izboru srbsko-hrvaških knjig za samostojno čtivo. Zato bi bilo potrebno, da bi se sestavile posebne ankete, ki bi proučavale srbsko-hrvaško mladinsko literaturo, da bi potem stavile svoje nasvete. Na vsak način pa bi bilo odsvetovati, da bi si posamezne šole kar po kakem književnem katalogu naročale knjig, katerih vsebina in vrednost jim je neznana, zakaj tudi v mladinski literaturi se dobijo marsikaj »šund«. — V početku naj bi si oskrbele šolske knjižnice le nekaj malo knjig; teh pa naj si nabavijo v tolikih izvodih, da bi eno in isto knjigo lahko prebralo več otrok ob enem. Tako bi bila mogoča skupna (razredna) pojasnila hrvaško-srbskega čtiva, katera bi jim podajal učitelj samostojno, ako je za to dovolj zmožen, ali s pomočjo ročnega slovarja, s katerim bi morala vsaka šola razpolagati.

Mi Slovenci nimamo sicer nujne potrebe, da bi se zaradi občevanja s Hrvati in Srbi učili njihovega jezika, ker se lahko brez posebne jezikovne priprave med seboj razumemo. Pouk srbohrvaščine ima bolj kulturno nego praktično pomen. Zatorej bi Slovincem večinoma zadoščalo pasivno znanje tega jezika, namreč zmožnost za čitanje in umevanje srbskih in hrvaških knjig.

Pač pa se pojavlja neka druga nujna praktična potreba, odkar smo združeni v Jugoslaviji, namreč znanje tiskane in pisane cirilice. Promet s Srbijo, zlasti z Beogradom kot državnim središčem postaja od časa do časa živahnejši. Slovinci, nevedč cirilice, bodisi preprost človek ali inteligent, je naravnost analfabet, če pride na Srbsko. Kako naj bere različne napise, imena ulic in firm, javne plakate, uradne legitimacije in listine ali

celo vzame kak časopis v roke, ko mu je vse z devetimi pečati zapečatenol

Iz tega se razvidi velika nujnost, da postanemo tudi glede cirilice gramotni.

Za pouk cirilice, ako je praktično uravnan, je pa sposoben vsak učitelj, tudi oni, ki je sedaj sam ne zna, ker se je lahko z učenci vred sproti priučiti. Ker izdaje bukarja v zgoraj nasvetovani uredbi v doglednem času ni pričakovati, naj se s prihodnjim šolskim letom pouk cirilice sledeče uredi:

Priredi naj se:

1. Tabela s tiskano in pisano cirilico, vzporejeno z latinico;

2. Kake 4—6 strani tiskanega srbskega teksta, v katerem je akcent vsaki besedi označen. Interlinearno pa naj bi bilo na prvih par straneh besedilo natisnjeno tudi v latinico, da se olajšajo začetne vaje in da ima učenec lastno kontrolo o pravilnem branju cirilice.

Ko so učenci s pomočjo tabele in interlinearne pojasnila naučili tekst gladko čitati, bi ga po odstavkih ali berilnih kosih prepisavali in končno tudi napisavali po nareku ali iz pameti. Tako bi se naučili cirilico tudi pisati.

Tekst bi kazalo vzeti iz biblije, da bi bil po vsebini učencem že znan in da bi ga mogli primerjati s slovenskim besedilom, ker imajo Zgodbe sv. pisma kot učno knjigo pri roki. Na ta način bi se najmanj časa izgubilo s tolmačenjem srbskega besedila, dočlenega za vaje v branju in pisanju.

Tabela in besedilo bi lahko natisnila kaka ljubljanska tiskarna*). Vsak učenec bi moral imeti oboje v rokah. Stroški za ta samoučila bi bili v primeri z bukarjem neznatni, kar je tudi upoštevati.

Te tiskovine bi tudi dobro služile samoukom, ki si žele priučiti se cirilice.

Še en predlog imam v mislih. Za prehodno dobo naj se šolam v Ljubljani, pa tudi v drugih mestih v Sloveniji in posameznim krajem na deželi, kjer je v obližju več višje organizovanih šol, pridele za pouk srbohrvaščine srbski učitelji, ki bi jim srbska vlada za par let dovolila dopust. Le-ti bi bili najboljši posredovalci srbsko-hrvaške kulture med Slovenci ne samo po svojem delovanju v šoli, ampak tudi s svojim družabnim nastopom kot pevci, predavatelji itd. V enak namen naj bi si izposodila Srbija slovenske učitelje. To bi bila praktična pot do zblizanja obeh kultur.

V Ljubljani, dne 3. maja 1919.

BOŽO RACIČ:

Nekaj misli o šolski reformi.

Mnogo govore in pišejo o tej temi. Naj bo dovoljeno tudi moji malenkosti poizkusiti nekaj misli, ki se tičejo bolj gospodarskih in praktičnih strani.

Dokler se ne preustroji ves šolski sistem, naj ostane uradovanje še v stari obliki. Uvede pa se naj pol pole za večje spise, četrtnika za manjše stvari. Uradne dopisnice so v današnjih časih jako na mestu. Želeti bi pa bilo malo hitrejšega uradovanja na višjih mestih. Čakati po par mesecev na odgovor vlog, ki je postalo pri nas nekaj vsakdanjega. Star ostanek, velika težka coklja pa so brezdvomno krajni šolski sveti. Sicer so redki slučajji, vendar so še šolski odborniki z zvenečimi naslovi — analfabeti. Politiško-strankarski nagibi so postavili največkrat v krajni šolski svet hude nasprotnike šol. Oviral so hoté razvoje šolstva. V tem oziru bi se našlo toliko gradiva, da bi tvorilo posebno poglavje v zgodovini slovenskega šolstva v avstrijskih časih.

Kako redki so krajni šolski sveti, ki res kaj delajo! Navadno so opravljali tajniške posle učitelji sami in to zaradi nezmožnosti članov krajnega šolskega sveta, ker sicer bi bilo vsako uradovanje izključeno.

Koliko nepotrebnih pisarij in tiskovin povzročajo šolske zamude! Imamo zakon o šolski obveznosti. Čemu imamo kupe tiskovin: Opomin I. Opomin II. Svarilo itd.? Take stvari slabé moč zakona. Ljudje dobro vedo, da so dolžni pošiljati deco v šolo. Če je ne, naj jih kaznujejo! Prišlo je kar v navado, da so omenjene tiskovine izpolnjevali učitelji sami.

V nekaterih okrajih je šlo brez teh ostankov iz šimlovih jasli, pa je bil obisk dober; drugod so pa popisali koše tiskovin, a obisk je bil slab.

Če je državi res na tem, da bodo državljani izobraženi, naj jih silijo v šolo. Zakaj da je šola potrebna, ne verujejo naši ljudje še danes in ne bodo še tako hitro. Saj se ravno v zadnjem času zopet slišijo glasovi, da so občinski odborniki bolj za oštarije vneti kakor pa za šole. Pa tudi od strani šol. oblasti se za razširjenje do danes ni ukrenilo ničesar. Nadzorniki bodo

*) To delo ima že v izvedbi Učiteljska tiskarna. — Uredn.

pa zahtevali po enorazrednicah s 150 otroki» po vojnem obisku» in brez knjig, učil in zvezkov briljantnih uspehov in očitali zvišane »mastne« plače... Popravila, snajenje, nabava učil in knjig povzročajo »dosti nevolje med učiteljstvom in to po pravici.« »Kdo se bo vraga brigal za vse to, če ni za svojo »veliko« skrb in delo tudi »primerno« plačan — si mislijo gospodje pri kr. š. svetu. Mislim, da skrbi za vzdrževanje poslopja edino najbolj vestno šol. voditelj. Takoj popravljena škoda se popravi navadno z malenkostnimi stroški. Kar mora biti, mora, in zato ni treba šele »sklepanja« kr. šol. svetov. Krajni šol. nadzornik! Kako krasen naslov za — analfabeta! Stajerski tovariši so imeli vsaj šolskega ogledol

vsaka oblast ima poleg pravic tudi dolžnosti. Tudi kr. šol. sveti bi imeli precej dolžnosti. Praviloma bi moral zborovati vsak mesec. Imenujte mi le eno šolo v Sloveniji, kjer se to vrši! Povejte mi tudi le za en krajni šol. svet, da je dobil zaradi netočnega uradovanja — nos. Nasprotno pa dobi kaj hitro kaj dolgega učitelja, ki se kaj repenci nad to »prepostavljeno« šolsko oblastjo.

Imeli smo mnogi, mogoče prav vsi voditelji šol mnogo nepotrebnega dela zaradi zanikrnosti gospodov predsednikov. Lanko bi jih imenoma navedel in tiste sitnosti, ki so nam jih provzročali in vem, da bi bilo sram še danes tiste gospode, ki je njih početje molče gledala, da ne rečem naravnost odobraval. Bilo je to v starih časih. Danes imamo novo vlado. Niti en odlok še ni izšel, ki bi malo potipal obisti kr. šol. svetom, da si je njih razpust krvavo potreben. Čudnega ni to nič, zakaj dokler bodo sedeli v šolskih oblastih gospodje, ki so splezali po lestvici Kalteneggerjeve milosti do raznih dostojanstev, nimamo pričakovati modernih demokratskih izprememb pri šolstvu.

Pribijem, da se razmere, oziroma službeno razmerje med šolo in kr. šol. svetom ni niti za las izboljšalo. »Sola kosta« — vpije vse, pa ne ve, da so največkrat krivi temu kr. šol. sveti. Popravila šol. poslopj kriče na vseh koncih in krajih po mojstrih. Vse pritožbe ne pomagajo nič. »Naroča se kr. šol. svetu, da se to in to popravi!« — tako se glasi odlok, in višje šolske oblasti imajo prijetno zavest, da so začevo uredile. Novejša šole so povprečno jako slabe, ker gledajo v prvi vrsti podjetniki, da kaj zaslužijo. Ker je igral pri gradnjah bakšiš in pa banket največjo vlogo, se je pri kolavdaciji zamižalo na obe oči. Nekateri šole so v tako sramotnem razdrapanem stanju, da je škandal, vendar se preko krajne šolske oblasti ne more dalje. Za vojne se poslopja sploh niso popravljala in to največ tam, kjer so bili učitelji odsotni. Zopet nov dokaz o delanezmožnosti kr. šol. svetov. Kje so bile takrat c. kr. šol. oblasti? Pehali so se vsi za križce... Če je popravilo izvršeno, če so učila in knjige došle, izdaj šol. vodstvo potrdilo, upravičeni pa naj dobe denar pri državni blagajnici. Nadzornik pa naj pregleda ob priliki nadzovanja tudi inventar in račune — pa je vsa stvar v redu.

Država naj bi skrbela sama za učila, knjige in samoučila. Bilo bi potem enotno in — poceni. Delali bi samo z nakaznicami, in potem izgine vsako sumničenje, a roke ne bi bile nikoli umazane od kakega denarja.

Ko je šlo za razne patriotske brošure in drugo tako reč, so kratkoma poslali in priložili ček — sprejeti so morale vse šole. Enako bi pošiljalo državno skladišče učil potrebna učila šolam — pa brez čeka. Kako preprosto bi bilo to! Šolske knjižnice so danes naravnost strašne. Izgledajo kakor gališke vasi, ki so jih oplenili najprej Avstrijci, nato Rusi in za njimi zopet Avstrijci. Medvojne naredbe so ukazovale »čiščenje« knjižnic. Kar je bilo proti Turkom, Nemcem in Bolgarom, je moralo vrniti! Zaloge mladinske literature niso bile ravno kako velike in razprodale se je. Mnogo knjig je raztrganih, ostala je po večini patriotska navlaka iz avstrijskih časov. To seveda ne sodi več v knjižnice.

Učnih knjig ni dobiti in ravno tako ne zvezkov in drugih šolskih potrebščin. Tako trpi šola ne glede na medvojno škodo še danes in bo trpela še nekaj let.

Jugoslovanska knjigarna je kupila vso Hölzlovo zalogo zemljevidov. Prav je tako. Kaj pa je s knjigami bivše c. kr. dvorne zaloge knjig? Danes še ne smemo biti preveč izbirčni pri knjigah. Kar je porabnega naj se porabi. Novih knjig še dolgo ne bo, za prehodno dobo nam bo pa služilo marsikaj dobro. Vojna leta se bodo v statistiki analfabetov poznala.

Torej več praktičnega in gospodarskega duha v šolo in manj fermanov, ki dišijo po Kalteneggerju in njega vrednih časih ter protežirancih. Ne kalite veselja in ne mečite po nepotrebnem polen učiteljstvu pod noge. Hodite nam na roke, da bomo z veseljem in ljubeznijo izvrševali

svoj idealni poklic, da bo imela država kulturnih državljanov!

Čas bi že bil tudi okrajnim učiteljskim potrebam, pa ne toliko zaradi dijet; krvavo potreba zahteva, da se snide učiteljstvo petih letih trpljenja in preziranja k novemu delu in novim smotrom. Vlada naj dajansko pokaže, da ji je mar šolstvu naj odpravi vse in takoj, kar zavaruje danes napredek slovenskega šolstva.

Če se pa to ne bo zgodilo, bomo nesli statistike, ki bodo pokazale vso loto šolskih ran, da nam ne bi kdo očital: »Dobili ste mastne plače, a sedaj delate!«

Iz naše organizacije Skupne zadeve. Iz Zaveze.

S sedme vodstvene seje Zaveze (15. maja 1919.)

1. Poverjenik za uk in bogočastje kor tudi vezema vraga za slovensko pridobitna zato, da se imenujeta v krajšem času nova dva visja šolska zornika za juške in meščanske šole vrste tega učiteljstva. Takoj po imenovanju ten se razpišejo za divse Kranjsko-nadzorska mesta okrajnih šolskih zornikov na način, kakor se je to že zgodilo za slovenski del Stajerske.

2. Tovariš E. Gangl se je kot zastopnik Zaveze udeležil dne 30. aprila t. l. v Zagrebu Zrinskih-Frankopanskega sklopa. Ob tej priliki se je sestel s predsednikom in tajnikom Saveza hrvaških učiteljskih društev. V tej Zvezi včlanjeno učiteljstvo je odobrilo naš načrt glede združitve vsega učiteljstva kraljevine Srbije skupno stanovsko organizacijo.

3. Učiteljsko Udruženje v Srbiji sporočilo Zavezi na naš svoječasi da da odobrava Unijo jugoslovanskega učiteljstva. Da se združijo čimprej vse učiteljske Zveze v Jugoslaviji v eno stanovsko organizacijo, naj pošljejo vse te organizacije svoje delegate k sestanku, ki se vrši dne 8. junija t. l. v Belgradu. Zavezi se poveri naloga, da skliče omenjeni dan zastopnike posameznih Zvez v Belgrad. — Dne 1. maja se je šil v Ljubljani z zastopnikom srbskega Udruženja učiteljem Grujico Adžemcem v Učiteljski tiskarni razgovor skupni stanovski organizaciji in o referatu jugoslovanskega šolstva.

4. Dne 12. maja se je vršila v mariborskem posvetovalnici v Ljubljani manifestacija za pravico in samodoločbo Slovencev. Manifestacije so se udeležili zastopniki raznih korporacij in društev brez razstrank. Zavezo je zastopal na tem zborovanju predsednik L. Jelenc.

5. Višjemu šolskemu svetu v Ljubljani se odpošlje utemeljena spomen glede znane naredbe o uvedbi šolskih ob nedeljah in praznikih. Zaveza stoji končni razrešitvi tega vprašanja ne glede na naslednjem stališču: a) Učiteljske nedelje vse nedelje in praznike prosti. Nadzorstvo šolske mladine pripada dneh slejkoprej staršem ali njih nadzornikom.

6. Sprejemnemu odseku v Ljubljani se sporoči, da pozdravi organizovano učiteljstvo regenta Aleksandra ob priliki govega prihoda v Ljubljano po zastopnikih učiteljske Zaveze.

Društvene vesti.

+ Savinjsko učiteljsko društvo ruje v četrtek, 12. junija, ob 3. uri dne na Gomilskem. — Dnevni red: 1. pisi. 2. Reforma našega šolstva. 3. 4. Volitev delegatov za Zavezino zborovanje. 5. Plačevanje članarine za leto 1919. 6. Slučajnosti.

Učiteljsko društvo za mariborsko okolico zboruje v četrtek, dne 12. junija, točno ob 10. v šoli Lajtersberk-Krčev. Dela imamo polne roke — zato vabimo na polno udeležbo. Skupni smoter skupna smer je temelj stanovske organizacije. Imenom odbora: A. Požegač, nač.

+ Učiteljsko društvo za svetovsko okraj zboruje 12. junija 1919 ob 8. uri predne pri Sv. Trojici v Slov. gor. dečim vzporedom: 1. Zapisnik. 2. O njeni velikonočnem zborovanju. 3. Delegacije v Celju. 4. Predavanje nadučitelja Fr. Kranjca. 5. Volitev čujn. sti. — Zaradi važnosti dnevnega reda se pričakuje polnoštevilne udeležbe. — Jos. E. Mavrič.

+ Kozjansko učiteljsko društvo zborovalo 22. pret. mes. v Podč. Ob 10. predpol dne je bila hospitacija 1. razredu tamošnje šole. Učni predračunstvo. Tov. Jerinu se navzočevalji za dobro uspelo hospitacijo, kateri je izborno izbral in prikrojil čiševni zmožnosti clementarnih učiteljev.